ÇINARALTI

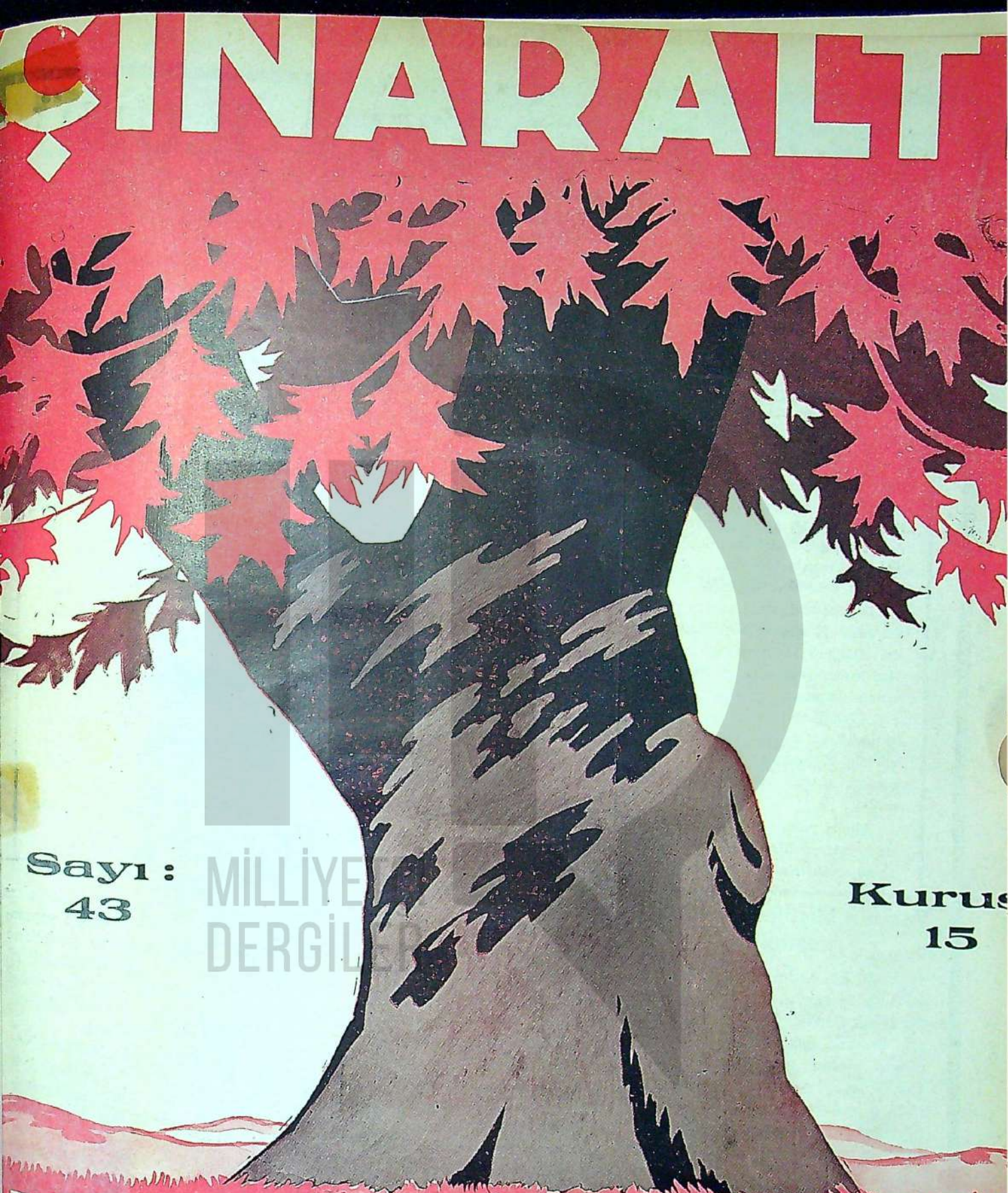

Sayı : 43

Kuruş 15

MİLLİYET DERGİLERİ

AYLIK FİKİR VE SANAT MECMUASI

BU SAYIDAKİLER:

Dil Meselesi ..... Orhan Seyfi Orhon
Bir Medeniyetin Sonu veya İnsanlara Dünyada Cennet Vadeden Ebedî Yeni Medeniyete doğru ..... H. E. Erkilet
Adamı ve Kahraman ..... Peyami Safa
...lar (şiir) ..... Halide Nusret Zorlutuna
...ş ..... M. Fahrettin Çelik
) ..... Şükûfe Nihal
..... Hüseyin Namık Orkun
Türk Yurdunun Güzelleri (şiir) ..... Cemal Oğuz Öcal
Boğaziçi (şiir) ..... Edip Ayel
Seçme sözler .....
Zaman Ölçüsü ve Sıhhat ..... Emin Âli Çavlı
Oğuz Han'a Ağıt (şiir) ..... Basri Gocul
Dilimiz ve Benliğimiz ..... M. Nermi
...Bulsun Aramı (şiir) ..... Süreyya Endik
Bir Sabahtı (şiir) ..... Dündar Akünal
Göç (millî roman) .....

95
MİLLÎ KÜTÜPHANE ANKARA

30 senedenberi meşhur *Bir Güzellik Reçetesi*

Tecrübelerini geçirmiş, kusursuz bir tene malik olmak için bir reçete.

En sert ve en donuk bir cildi kadife gibi yumuşatıp beyazlatmak, siyah noktalardan, açık mesamelerden ve sair kusurlardan kurtarmak için bu reçeteyi tecrübe ediniz. Evvelâ bir miktar hazmettirilmiş saf süt kremasını ayni miktarda hazmettirilmiş zeytin yağı ile karıştırınız. Sonra da bunu iki kısım saf krema ile tekrar karıştırınız. Bu halitayı eczacınıza da yaptırabilirsiniz. Fakat miktarı az olmakla beraber pahalıya mal olur. (Yağsız) Tokalon Kremini satın almakla bu halitayı daha müsait şeraitle elde etmiş olursunuz. Çünkü bu Tokalon Kreminde taze süt kreması ve saf zeytin yağı mevcut ve cidden besleyici ve kuvvetlendirici diğer unsurlarla fenni bir surette ve matlûp miktarlarda karıştırılmış bulunmaktadır. Toklon Kremi, cilde gençliğin tazeliğini garip bir tarzda iade eder. Bu bapta bize yazılanlar: «Tokalon Kreminin yalnız 3 günlük istimalinden sonra cildim o derece yumuşayıp beyazlandı ve o derece tazelenip güzelleşti ki bizzat gözlerime bile inanamıyacağım geldi.» Siz de (beyaz yağsız) Tokalon Kremini - tecrübelerini geçirmiş güzellik reçetesini - kullanınız ve kusursuz bir cilde malik olunuz. Tokalon Kreminin memnuniyet verici semeresi garantilidir. Aksi taktirde paranız iade olunur.

PARASIZ GUZELLİK KUTUSU Derununda (beyaz ve pembe) renklerdeki Tokalon kremleri ile muhtelif renklerde Tokalon pudrasının nümunelerini havidir. Ambalaj ve sevk masrafı olarak 20 kuruşluk bir pulu aşağıdaki adrese gönderiniz Tokalon servisi 29 C Posta kutusu 622, İstanbul.

Sahibi ve Neşriyat Müdürü:
ORHAN SEYFİ ORHON
Basıldığı yer: Cumhuriyet Matbaası-İstanbul

RADYOLİN

Sabah, Öğle, Akşam

Her yemekten sonra günde üç defa muntazaman dişlerinizi RADYOLİN ile fırçalayınız

Mutlaka Kazanacaksınız

Millî Piyango, netice itibarile daima kazançtır!

Bir Millî Piyango

bileti almakla, mutlaka kazanacaksınız. Bu kazanç, şahsî olmasa da millîdir. Cebinize girmeyen ikramiye, iki çelik kanat olup göklerde sizi koruyacaktır.

Millî piyangoyu hiç bir ay kaçırmayınız!

T. İŞ BANKASI

Küçük Tasarruf Hesapları

1942 İKRAMİYE PLÂNI

KEŞİDELER: 2 Şubat, 4 Mayıs, 3 Ağustos, 2 İkinciteşrin tarihlerinde yapılır.

1942 İKRAMİYELERİ

1	adet	2000	Liralık	= 2000 — Lira
3	»	1000	»	= 3000.— »
2	»	750	»	= 1500.— »
3	»	500	»	= 1500.— »
10	»	250	»	= 2500.— »
40	»	100	»	= 4000.— »
50	»	50	»	= 2500.— »
200	»	25	»	= 5000.— »
200	»	10	»	= 2000.— »

Türkiye İş Bankasına para yatırmakla yalnız para biriktirmiş ve faiz almış olmaz, aynı zamanda talihinizi de denemiş olursunuz.

REFİK SAYDAMIN ÖLÜMÜ

ÇOK DEĞERLİ, ÇALIŞKAN, DÜRÜST VE TÜRKÇÜ BİR DEVLET ADAMIMIZI KAYBETTİK

Başvekil Refik Saydamın vazife başında ölümü bütün memlekette çok derin, çok samimî bir teessürle karşılandı. Refik Saydam, vazifeseverliği, nezaketi, dürüstlüğü, bilhassa vatanına ve milletine bağlılığile büyük bir muhabbet kazanmıştı. Bütün tesellimiz, onun boş bıraktığı devlet makamını yüksek liyakatile, eşsiz zekâsile, çok samimî Türkçülüğü ile Sayın Hariciye Vekilimiz Bay Şükrü Saracoğlunun doldurmuş olmasıdır.

Refik Saydamın aziz hâtırasına

Dr. Refik Saydamı, millet hizmetinde vücudunun son takatini tüketmekten sonra kaybettik. Türk milletini ,büyük bir evlâdının acısından dolayı yürekten taziyet ederim. Hakikatte hepimiz birbirimize teselli vermeye çalışsak yerindedir.

Dr. Saydam, yirmi seneye yakındır muhtelif icra vekillikleri yapıyordu. Aldığı bütün vazifeleri, nihayetine kadar, genç ve ateşli bir vatanseverin heyecanı ve sebatiyle takip etti. Hizmetlerini teferruatiyle saymak güçtür. Fakat Sıhhiye Vekili olarak bu milletin bünyesinde canlı ve ebedî eserleri, daima hürmetle hatırlanacaktır.

Şüphe yoktur ki hemen dört seneye yaklaşmakta olan Başvekâleti, siyasi vazifelerin en ağırı idi. Vazifeyi milletin hayrına ve saadetine ifa etmek için gösterdiği temiz ve titiz dikkatle büyük muvaffakıyeti, Türk milletinin kadirbilen vicdanında daima şükran yerini muhafaza edecektir.

Milletimiz, iyi bir insan nümunesini ve Devlet hizmetine bütün mevcudiyetini vakfeden bir vatanseverin millet yolunda ölünceye kadar çalışmasının müstesna bir misalini görmüştür. Bu misal, hepimize sevgi, hürmet ve gıpta telkin etmektedir.

Dr. Saydam, Devlet hizmetinde her türlü şahsî ve hususi menfaat kaydından uzak olan temiz misallerden biri olarak da tarihimizde daima yaşıyacaktır. İradesi ve seciyesi kuvvetli bir arkadaşımızdı. Temiz ve doğru bildiği hareketlerde uğraşma hissi zorlu; hiç bir menfaat, hiç bir nüfuzdan ürkmiyecek kadar gözü pekti. Vatan, uzun bir çalışma devrinin kemâle eriştirdiği bir evlâdının hizmetlerinden çok istifade edeceği bir zamanda, ondan mahrum kalmıştır. Acımız büyüktür. Rahmetliye hizmet ve kadirbilir duygular göstermek yalnız borcumuz değil, yetişecek nesillere karşı güzel örnek vermek için de, müspet ve ciddi vazifemizdir.

Hizmet âşıkı vatanseverlerin, ellerine verilen emaneti temiz ve şerefli bir nihayetle teslim etmeleri en aziz emelleridir. Dr. Saydam, üzerindeki vazife emanetlerini şerefle teslim etmekte mümtaz bir bahtiyarlığa ermiştir. Millet hadimi büyük vatanseveri, Türk milletinin hâtırasına hürmetle tevdi ediyoruz.

İSMET İNÖNÜ

Vatanın büyük bir evlâdını kaybettik

Bütün ömründe yalnız bu vatana ve halka yaramak için çalışan Doktor Refik Saydam, evvelki gece, vazife başında ölmüştür. Hâtırası önünde olanca saygımızla eğiliriz. Çünkü en iyi vatandaşlık faziletleriyle o kadar yüksek devlet adamlığı vasıflarından yuğrulma bir şahsiyet, iş ve mesuliyeti kendine zevk edinen müstesna bir Türk idi. Milletine başsağlığı dileriz.

19 Mayıs 1919 da Atatürk'le beraber Samsun'a çıktı. O gündenberi, ihtilâl ve inkılâp tarihinin çetin yıllarını, asla yılmaksızın, duraksamaksızın, vatana ve halka faydalı olmak üstünde bir şeref tanımaksızın ve hizmet etmekten gayri bir amaç gütmeksizin, çalışa didine geçirdi. Bir nizam rejimi deyince, adı en başta hatıra gelen İsmet İnönü, kendi devrinin hükûmet reisini aradığı vakit onu bulmuştu.....

Millete onun gibi faydalı olmağa bakalım: asıl olan odur. O, gidenin arkasından getirir, ölenin arkasından yetiştirir. En yüksek şeref, ona öz evlâtlık edebilmektedir: Doktor Refik Saydam bu şerefi kazanarak aramızdan ayrıldı. Saygı kadar, gıpta ile de anılmıya değer.

(Ulus) Falih Rıfkı ATAY

Doktor Refik Saydam

Bazı insanların ölümü büyük mânaların ifadesidir ve fizyolojik bir kaderle izah edilemez. Doktor Refik Saydam İstanbula ne dinlenmek, ne de keyfetmek için geldi. Yaşasaydı, dün akşam, Büyükada çamlarında derin bir yorgunluk nefesi almadan, Floryada banyo yapmadan, Boğaziçinde kotra gezintisine çıkmadan Ankaraya dönecekti. İstanbulun rahatı için geldi ve kendi istirahat hakkını - sonunda hayatile beraber - ona feda etti.

Fakat bu ölümde, Refik Saydamın Sivas kongresinden beri Anadoludaki bütün hayatını doldura vazife aşkı İstanbula karşı sevgisini kat kat aşıyor.

Dr. Refik Saydam, bir hasta gibi, sevdiği memlekete acıdı, fakat hasta Refik Saydama acımadı ağır vazife yorgunluklarile geçen bir günün gecesinde, yalnız memleketi için çarpan kalbi durunca. Bu büyük öksüzün ailesi yerine ağlıyan Türk milletinin kederi de büyüktür.

(Tasviri Efkâr) Peyami S...

ÇINARALTI

Dilde, fikirde, işde birlik

Sayı: 43 — Cumartesi 18 Temmuz 1942

İdare Evi : İstanbul, Ankara caddesi, Çınar Yayınevi. No. 47

TÜRKÇÜ FİKİR ve SANAT MECMUASI

Telefon : 22129 — Fiatı: 15 Krs — Cilt : 2

Dil meselesi

Yazan : Orhan Seyfi ORHON

Bence, dil meselesinin asıl sevinilecek tarafı, h erkesin üzerinde uyandırdığı geniş alâkadır. Artık millî dâvalarımızın arasında bir de dil dâvamız var. Buna omuz silkmiyor, bunu sadece bir şaka mevzuu saymıyoruz. Dil meselesiyle ehemmiyetle, dikkatle, ciddiyetle meşgulüz. Kısa bir zaman zarfında bu mevzu etrafındaki neşriyat bunu gösteriyor. Dil dâvasının bir millet dâvası olduğunun farkındayız. Hâlâ şu tarzda veya bu tarzda düşünenler olur. Müfritler, muhafazakârlar olur. Yapılan herşeyi beğenenler veya beğenmiyenler olur. Fakat varılacak amaç meydandadır: Herkes, Türk dilinin gelişmesini, millileşmesini, istiklâlini istiyor. Artık Farsçanın hatırı için, Arapçanın hatırı için, Fransızcanın hatırı için öz dilini hiçe sayanlara rastgelemiyoruz. Doğru veya yanlış atılan her adım, yalnız Türkçenin menfaati namınadır. Başka bir dil sevgisinin uyandırdığı softalık veya züppelik değil!.

Dil meselesinin şimdiye kadar halledilememesi bunu mühimsemeyişimizdendi. Bunu benimsemeyişimizdendi. Bunu bir millî varlık meselesi saymayışımızdandı. Eğer Türkçeye bir takım yabancı kelimeler, kaideler ve şiveler dolmuşsa sebebi budur. Türkçe, istenildiği gibi söylenir, yazılır ve okunur bir dildi. Türkçede gramer hatası, sentaks hatası, şive hatası bir fesahatsizlik sayılmazdı: Zannederim yerine, zannedersem, diyivermişiz, ne çıkar? Sayın, yerine, saygılı diyivermişiz, ne çıkar? Kutlamak, yerine, kutlulamak diyivermişiz ne çıkar?

Artık tahsili olanlar böyle kayıtsızlıklara cesaret edemiyor. Bundan sonrası dil bilginlerimize ait metotlu çalışmalardır.

Dil meselesine halledilmiş göziyle bakabiliriz!

Orhan Seyfi ORHON

YENİ ABONE ŞARTLARI (37 den itibaren)
Yıllığı 760, altı aylığı 380, üç aylığı 200 kuruş.
Ecnebi memleketler için :
Yıllığı 1000, altı aylığı 500 kuruş

Sahip ve Neşriyat Müdürü :
Orhan Seyfi ORHON

İHTAR :
İdarehanemize gönderilen eserler neşredilsin edilmesin sahiplerine iade edilmez.

MİLLÎ KÜTÜPHANE ANKARA

sayı=43, 1 Temm

Bir medeniyetin sonu

Veya

İnsanlara dünyada cennet vadeden ebedî yeni medeniyete doğru

II

Yazan:
Emekli General
H. E. ERKİLET

Çınaraltının geçen nüshasında Ahmet Hamdi Başar'ın «Bir Medeniyetin Sonu» adlı yeni kitabından bahsetmiş ve müellifin, batan ve doğan medeniyetlerde bilhassa milliyetçiliğe, pek de müspet ve şerefli olmıyarak, ayırdığı yer ve rol hakkındaki düşüncelerini, yine onun yazılarile ve oldukları gibi göstermeğe çalışmıştım. Okuyucular üzerinde peşin her hangi bir tesir ve telkinde bulunmamak için, Bay Başar'ın tabiatile muhteriz olan ilmi ve ilim sahiplerini geride bırakan, aykırı olsa da kuvvetli bir iman cür'et ve hızile ileri sürdüğü akli teoriler ve «insanca fikirler» hakkındaki düşüncelerimi sonraya bırakmıştım.

Bu sebeple okuyucular evvelki yazıyı iyice okuyup imkânlarla realiteleri biribirlerinden ayırmıya bililtizam ehemmiyet vermiyen müellifin fikirlerine iyice girmelidirler. Fakat geçen yazıyı okumadan, onda her nasılsa çıkan bazı tertip hatalarını da düzeltmelidirler. Bunu kendilerinden itizarla dilerim [1].

Bahis mevzuu olan kitabın bir girişle altı faslı vardır: 1. Medeniyetlerin doğuş ve batışı, 2. Medeniyetin doğuş ve ilerileyiş devresi, 3. Marksizm ve inkılâpçı sosyalizmin inkılâp temeli, 4. Medeniyetin çöküş ve yıkılış devresi, 5. Bir medeniyetten diğerine geçiş, 6. Yeni medeniyetin kurulma unsurları.

Her faslın her bahsi hakkında ayrı ayrı tetkik ve mütalâalarda bulunmak uzundur, hem de maksat ve niyetimizin dışındadır. Böyle bir çalışma caiz olsa da nihayet Çınaraltının çerçevesi dışında bir iş olur. Onun için burada en ziyade sonuncu faslın «Milliyetçilik, beynelmilelcilik», «Milliyetçiliğin dört şekli», «Geniş ve dar milliyetçilik», «Millet realitesi», «İdeal ve reel millet tipi», «Milliyetçilik ve milli ideal», «Osmanlı Milliyetçiliği», «Türk milliyetçiliği», «Milli ideal, insanî ideal» bahislerini incelemek istedim.

«Bir medeniyetin sonu» nu ilmî bakımdan tetkik etmek benim işim olmadığı için böyle bir şey yapmıyacağım. Bu kitabın ilim noktasından tetkike değeri olup olmıyacağı hakkında da ancak âlimler doğru bir hüküm verebilirler. Fakat sayın Başar zaten ilmin «ihtisas erbabından ibaret bir heyete teslim edilmiş» olmasından şikâyet eder. Ona göre «Avrupa ilim yapısı çürük ve sakat bir temel üzerine» kurulmuştur. Bu sebeple o, hakikati ararken, daha kolaya gittiği için, ilim metodundan ziyade akıl ışığından istifade etmek taraflısıdır.

Hamdi Başar, kitabında bir çok evvelkiler gibi, ebedi barişa dayanan ebedi medeniyete varan yolu arar ve bütün zıtları ve ihtilâfları insanlık hissile uzlaştırarak bu yolu bulduğuna samimiyetle inanır. Halbuki riyaziyeden maada bütün ilimler yalnız akla dayanamazlar. Onların temelleri tecrübe ve görüştür. Müellifin sevmediği harbleri çıkaran yani «insanları biribirine boğazlatan büyük fikir ayrılıkları», yaratılıştanberi, insanlık hayatının acı fakat değişmez büyük realiteleri olduğu için ilmin içindedirler, hattâ ilmin kendisidirler. Yalnız akılla değil müşahede ve tecrübe ile vücut bulan ilimlerin yerine, Hamdi Başar'ın yapmağa çalıştığı gibi, sadece akılla çalışan bilgiler yaratıp koymak mümkün olsaydı belki onun umumi barış ve umumi kardeşlik fikri sade bir mâna olmaktan kurtulurdu. Eğer düşündüğümüz ve akıl yolile hallettiğimiz meseleleri hakikat sahasına geçirmek daima kabil olsaydı, profesör M. Şekib Tunc'un dediği gibi, «tarih felsefesi yapmış olan bunca büyük kafalar» Hamdi Başarın şimdi duyduğu sıkıntıları her halde «çoktan halletmiş olurlardı. Halbuki son söz tecrübenin» ve müşahedenindir. «Bu hakikat anlaşıldığı günden itibaren insan aklı da ikinci plânda kalmağa mecbur» dur.

Hamdi Başar, kitabının her yerinde tamamile göründüğü ve okunduğu gibi barışçı ve insancı bir medeniyet aşkile yanar. Yeni kitabını da «insanları biribirine boğazlatan büyük fikir ayrılıklarının sebeplerini incelemek» için yazdığını söyler. Bu kadarla kalsaydı onun kitabı, şüphe yok ki insanın yaratılışındanberi çekedurduğu malûm ıstıraplara teselli için yazılmış yüksek bir insanî mersiye olurdu. Fakat bay Hamdi, on bir yıldanberi devam eden usullü yayınlarından da anlaşılacağı gibi, yalnız insancı ve barışçı bir idealist olmakla kalmıyor, insanların din, mezhep ve milliyet fakültelerini bir yana bırakarak yalnız insanlık gayesile birleştikleri gün, şimdiye kadar gelip geçen dinci, mezhepçi, milliyetçi ve kapitalist medeniyetlerin «hepsinden farklı büyük ölçüde bir dünya medeniyeti» nin kurulacağına inanıyor ve bu yolda amel ve hareketi iltizam ve telkin ediyor.

Fakat onun düşündüğü gibi «insan hayatının ebedileşmesi» ve dünya cennetinin başlaması için lâzım olan her milletin ve her insanın «tek insana bağlı ve tek yolun yolcusu olması» akılca mümkün olsa da bunun realite sahasına intikal edemiyeceği müşahede ve tecrübe ilimlerile sabit olan bir keyfiyet olduğundan bay Hamdinin telkinlerine uyup «büyük ölçüde bir dünya medeniyeti» ne varmak hülyasile din ve milliyet bağlarını gevşetmek gafletine düşenlerin hali acaba neye varır?!

Beşer tarihinin hemen her faslında görülen din, cemaat ve millet ihtilâf, harb ve tahakkümlerinin yalnız din ve millet ihtilâflarından çıktığı zannı da zaten olayların sadece satıhlarına bakmaktan doğan basit ve yanlış bir hükümdür. Çünkü hakikatte büyük veya küçük insan kütleleri arasında çıkmış ve daha çıkacak olan harblerin saik ve muharrikleri yalnız din, ırk ve millet ihtilâfları olsaydı ayni mezhepten iki halis müslüman veya hıristiyan devletle ayni kan ve milliyetten iki kavmin muharebelerini tarih kaydetmezdi. Eğer Hamdi Başar tarihin hakikatlerinden ayrılmasaydı her halde insanların en ziyade «Tek bir insana bağlı, tek bir yolun yolcusu» olmak ham hayali veyahut o tek insan ve tek fikirlerin rakabetleri yüzünden en çok döğüştüklerini, mahaza o tek adamı veya tek fikri hâkim kılmak için biribirlerini boğazladıklarını ve hâlâ da bu maksatla sel gibi kan aktığını görüp teslim ederdi.

Dünyada bir insan cemiyetine tam değilse de, hiç olmazsa nisbî emniyet ve huzur verebilecek yegâne abidenin milliyetçilik olduğunu tarih her sahifesinde bağıra bağıra gösterir. Fakat bay Hamdi «Tarih mütehassıslar işidir, akıllı insanlar tarihe değil aklın emrettiği insanlık fikrine bağlanmalıdır» diyerek hakikatlere istediği cereyanı vermek hevesine düştüğü için dine ve milliyete açıktan açığa değilse de alttan alta hücum etmekte ve bunları, insanların felâketlerini hazırladıkları için yıkılmağa mahkûm köhne medeniyetler olarak göstermekten çekinmektedir.

H. E. ERKİLET

— Devam edecek —

---

[1] 42 sayılı Çınaraltı'nın 4. sahifesindeki «Bir Medeniyetin Sonu» yazısında şu anlışlıkların düzeltilmesi rica olunur:

1. Birinci sütunun 18. satırın başındaki me (seven) olacak.
2. İkinci sütunun 32. satırının başındaki ime (Bay Başar) olacak.
3. Üçüncü sütunun 6. satırının başındaki e) kalkacak.
4. Üçüncü sütunun 11. satırının ortasında olmak kelimesi (olarak) düzeltilecektir.

ş Adamı ve Kahraman

Yazan : Peyami SAFA

Buhar makinesi doğduğu tarihtenberi ütün Anglo-Sakson dünyasında ideal intipini business man (iş adamı) temsil neğe başladı. Sanayi kapitalizmi inkişaf tikçe antikitenin kahramanları ve Orta-ın «aziz» leri yerine petrol kralları, kö-r kralları, otomobil kralları geçiyordu. ilitarizm (faydacılık) felsefesinin buha-keşfinden pek az sonra Bentham'dan Stuart Mill'e kadar İngilterede doğmuş parlamış olması bir tesadüf değildir. Mu-affakıyeti hakikatin yerine koyan prag-tizm felsefesinin de Amerikada itibar tanmasına şaşılmaz. Bilgiyi fayda'nın nrine veren, doğru mefhumunun yerine anç mefhumunu geçiren ve menfaati bir ık ve ahlâk prensipi haline getiren lüpçü sefe, bir Anglo-Sakson düşüncesidir, ki elli senedenberi kahramanlığın ezeli nasını değiştirmek için olanca hamlesile ışmıştır. Ammenin menfaati lehine ver-k'ten, canını bile vermekten üstün ideali olmıyan kahramanın yerine, kendi menfaati ine almak'tan, başkasının canını almak-tan bile üstün ideali olmıyan iş adamı ge-çiyordu.

Kendini topluluk aşkına feda eden kahramanlar çağının kıymet sistemini değiştirip kurnazlığı dastani şereflerin yerine koyan bu faydacılığın kökleri, buharın keşfinden çok evvel ferdiyetçiliği filizlendiren rönessansa kadar dayanır. O tarihtenberi kahraman, kocayınca köpeklerin maskarası olan kurttur: Donkişot. Yeni çağ doğarken bu soysuzlaşan şövalye tipi hayranlık değil, kahkaha uyandırıyordu. Gitgide İngiltere-nin şairleri bile (Emerson - İnsanlığın mümessilleri) nazik, zarif ve nikbin bir Rönessans tipine hasret çekiyorlardı.

Kahramanlar neslinin kurumasına razı olmıyan büyük sanatkâr ve filozoflar yok değildi: Almanyada Wagner'in operaları, Promete, Herkül, Teze ve Homiros'un bütün kahramanları yerine Siegfridi, Hageni diriltiyordu. Fichte kahramanlar çağının ferafat felsefesini tazeliyor, Nietzsche uyuşuk ve kancık bir merhamet yerine mert ve dobra bir cesaret koyan, hesap ve ihtiyat yerine tehlike aşkı duyan üst-insan idealini getiriyor, «Beni büyük bir Avrupa harbinden sonra anlıyacaklar!» diyordu.

Onun beklediği harb, en geniş çapında, şimdi olmaktadır. İki insan tipi çarpışıyor: İş adamı ve kahraman. Geçenlerde Manchester Guardian adlı büyük İngiliz gazetesi: «İngilizler hiç bir zaman asker bir millet olamamışlardır» diye yazdı. Halbuki İngilizler de şimal ırkındandırlar ve Walkyries efsanesinin (1) çocuklarıdırlar. Carlyle Kahramanlar adlı meşhur kitabında hayatın utilitaire (faydacı) telâkkisinden nefret ettiğini ve hayatın kökünde yalnız ulûhiyet ve yalnız kahramanlık bulduğunu söyler. İngiliz mütefekkiri, harb meydanında ölmemeği yüz kızartıcı bir ayıp sayan ve tabii ölümle öleceklerini sezdikleri zaman etlerinde kendi ellerile yaralar açan İskandinav kahramanlarına hayrandır; fakat onun modern kahramanı bu en yüksek derecede feragat vasfını kaybederek hıristiyanlığın merhameti içinde yumuşamış ve incelmiş görünüyor.

İş adamile kahraman arasındaki tezat, müspet ve menfi kutuplar tezadıdır: İş adamı kazanmak, kahraman kazandırmak ister. İş adamının kendi kazancı memleketin menfaatinden evvel gelir; kahramanın gözünde memleketin kazancı, kendisine ait bütün menfaatlerden, haklardan ve keyiflerden üstündür. İngiliz mütefekkirinin söylediği şey her kahraman için doğrudur: «Ruhsuz bir dünya ve idealsiz bir hayat iğrençtir.» Faydacı Anglo-Sakson felsefesi işte bu imanı yıktı.

Güzel bir dâva için kelleyi koltuğunun altına alanlardan mürekkep olmıyan bir dünyanın pis havası kahramanın ciğerine ağır gelir. Bu havayı, altın hırsile, zina teri ve içki kokusile, boğucu lüks ve sefahet gazile dolan bu zehirli havayı boşaltmak, hayattan üstün ideallere pencereler açmak lâzımdır; genç nesillere şimdiden anlatmak lâzımdır ki ideal için ıstırap çekmek zevktir; ideal için düşmek yükselmektir; ideal için ölmek yaşamaktır.

Bu dünyanın efendileri, tefeciler, borsa düzenbazları ve milyonerler değil, son yüz elli senelik istisnasile bütün insanlık tarihinde görüldüğü gibi, yalnız kahramanlar olacaktır. Buna inanmıyanlar, kahramanlar soyundan gelen ve efendiliğini her zaman muhafaza eden Türk milletinden değildirler.

Peyami Safa

(1) Kahramanların ölülerine su serpen kız oğlan kızlar (Eski İskandinav efsanesi).

KAVAKLAR

Bağrında duyulmadık gizli emeller saklar,
En uzak ümitleri fısıldar ruha sesi.
Yazılmamış şiiridir Karamanın Kavaklar,
Kavaklar Karamanın okunmamış bestesi!

Tanrıya ulaşmak mı, bilmem ki, emelleri?
Gece sabaha kadar ne anlatırlar aya?..
Yeşil bir dua gibi göğe varan elleri
Allahın rahmetini indirir kasabaya.

Gürbüz vücutlarından taşar asîl bir gurur.
Eğilmez başlarına bakarken hayran hayran
Sanırım Türkün ruhu karşımda dimdik durur!

Bu coşkun, taşkın hayat ölüye de verir can :
Unutturdular bana başımdaki akları,
Gönlüme yoldaş oldu Karaman Kavakları!..

Haziran, 942, Karaman

Halide Nusret ZORLUTUNA

SARIKAMIŞ

Yazan : M. Fahrettin ÇELİK

«Çadırlar dağa kuruldu
Hücum borusu vuruldu
Bir Sarıkamış uğruna
Doksan bin fidan kırıldı.»

(Sarıkamış) adı, Batı Türkistanda ve Aral gölü ile Kazar denizi arasındaki eskiden deniz (göl) olan bataklık bir bölgeden Ön Asya ve Doğu Avrupadaki Türk illerine yayılmış bulunuyor. Türk tarihinde bu adı taşıyan yerlerin en önemlileri şunlardır:

1 — Adı geçen Batı Türkistandak yer ki buna (**Türkmen Sarıkamışı**) diyelim: 2) Türkiye ve Rusya arasındaki ilk anlaşamazlık ve savaşlara sebep olan Kıpçak ülkesinde Özü boynundaki ve Kazaklara [«Sarıkamış Kazağı»] adını veren (**Kazak Sarıkamışı**); 3) Yine Kıpçak ülkesinde bulunup Koma ile Don ırmakları arasında ve Kafkaslara muvazi olarak uzayan bataklık göller zincirlemesi ki, ön Asyanın Kafkaslar ve **Demirkapı** derbendinden önceki tabii seddi olan bu (**Dağıstan Sarıkamışı**) boyunda da Dağıstan Türkleri ile Ruslar sürekli ve kanlı savaşlar yapmışlardır, ki Kazan ve Astarakan hanlıklarını yıkan düşman ilk olarak burada duraklamış ve yerlilerle birlikte Kalmuk ve Nogay'lar da bu vuruşmalara katılarak yıllarca burayı korumuşlardır; 4) Büyük Harpte adı ulusal tarihimize ve bütün Türklerin hâtırasına geçen (**Kars Sarıkamışı**). Azarbaycanda ve Türkiyede bir kaç Sarıkamış adlı yerler daha vardır [Yozgat Sarıkamışı, Harput Sarıkamışı gibi]; bunların nasıl adlandığını yani orada «Kamış» yetiştiğinden mi, yoksa bu adı taşıyan yerden gelen ürk oymağına göre mi bu adı aldığını bilmiyoruz. Fakat Türkistanda (Sarıkamış) adını taşıyan Türk uruğu bulunduğuna ve 2200 metre denizden yüksek olup çamlık bulunan (Kars Sarıkamışı) nda hiç bir vakit «kamış» yetişmediğine göre, buraya bu ad da, çevresindeki Türkmen, Kırgız ve Mogol boy ve orukları adını taşıyan köyler gibi, bir Türk oruğunun yerleşmiş bulunmasından ötürü verilmiş bulunuyor. 93 [1878] sonuna dek Soğanlı Dağının Doğu yamacında ve Kars çayı başında bulunan bu Sarıkamış, öteki adaşları (Kazak Sarıkamışı) ve (Dağıstan Sarıkamışı) gibi, Türk - Rus savaşlarının en kanlı ve unutulmaz olanlarından birinin hâtırasını andırdığından ve bu hâtıra pek derin ve bütün Türklüğe yayılmış bulunmasından ötürü, her aydın ve kendini bilen Türkün bu adın taşıdığı anlam ve hâtırayı iyiden iyiye bilmesi gerektir.

1914 yılı sonlarında ve 1915 yılı başında Türk ordusunun bu Sarıkamış'ta gösterdiği eşsiz bahadırlık ve akıllara durgunluk veren korkusuzluğu - sonu bazı sebeplerden ötürü felâketli olduğu halde - Purut'tan sonra ikinci ve son olarak, bütün dehşet ve karanlığı ile Türklüğün üzerine çöken Çarlık gövde ve varlığını kökünden sarsıp, gösüp, paniğe uğramıştır.

Her ne kadar «Sarıkamış harekâtı» 3 kolordumuz don ve tipiden erimişse bizde bu bile bile, pek açıktan ve «Kurış için» ölüme atılış sırasında «tek bir şide panik olmamış» bulunması iledir Sarıkamışta temeli sarsılan Çarlığı Çakalede gömmek mümkün olmuştur. Sarıkamış önünde şahlanan Türkün karşısı kaçışan düşmanın - geçici ve az da sürm olsa - o hoşumuza giden hali, ağlıyan umutsuz kalan milyonlarca Türke ilk kı tuluş müjdesini vermiş ve pek çok u azim ve güven vermiştir..

***

Yukarıdaki satırlarla Sarıkamışı ana gilerile belirtmeğe çalıştıksa da, bunda gö dilediği gibi başarı gösteremedik ve gö remeyiz de! Çünkü anlattığımız sırada yo şıyanlardan değiliz. Hattâ dünyaya bile ge memiştik. Onun için bu «belirtme» işini; zaman canını, malını varını, yoğunu S kamış uğruna verenlerden dinliyelim. Aşağıdaki parçalar Kars, Erzurum ve çevre den Sarıkamış üzerine, ümmi ve şehit ar ve babası olanlarca söylenen «bayat [mâni] ları; âşıkların söylediği bir uzun destanları sonraya bırakalım :

1 — Sarıkamışta var maşin [tren]
Urus yığmış ağır koşun [ordu]
Bizim asker açık çıplak
Dağlarda buyudu [dondu] kışın.

2 — Sarıkamış alkan oldu
Zalim Urus murad aldı
Kimsesiz, dul, kız, gelinler
Kara geyip, saçın yoldu.

3 — Sarıkamış saza döndü
Dağları gülgâza [gül rengine] döndü
Serçe canlı Ermeniler
Alıcı [avcı] şahbaza döndü.

4 — Sarıkamış içi meşe
Urus hep yakdı ataşa
Bizi koydun eli bağlı
Nerye vardın Enver Paşa.

5 — Soğanlıda soğan [lâle] olur
Kar, tipisi boğan olur
Urusu bozgun görenler
Anasından doğan olur [yani: dertsiz]

6 — Soğanlının göğ taşları
Kızardı hep haşhaşları [gelincik]
Kar, boranda buyudu hep
Erzurumun dadaşları [efeleri].

7 — Bardız Deresi kan çağlar
Analar ciğerin dağlar
Çilhane Dağı dalında [ardında]
[illegible]ağlar.

8 — Enver Paşa hücum dedi
Yarıldı Urusun ödü

Ayşe

Ak bulutlar içinden yola doğarsın, Ayşe
Alacadır tanyeri; bekle, ağarsın, Ayşe.
Toprağa adaklanmış bir incecik fidansın
Biraz da başkaları kırılsın, varsın, Ayşe

Omuzlarında testin, ellerinde orağın
Üç saatlik bir yolun ucundadır durağın.
Dere, tepe düzse de yolu sarpçadır dağın;
Saçların bu uğurda neden ağarsın, Ayşe?

Sen kanlı ter dökersin, kara taşlar bağ olur,
Çevrendeki başaklar bir altından ağ olur,
Sessizce kavruluşun içerime dağ olur;
Yine de gülümsersin, nasıl kibarsın, Ayşe!

Seni eller tanımaz, yurdumun sarı gülü;
Güzelliğin bir kara feraceyle örtülü...
Kara gözler parlasın, ser alnına kâkülü:
Bulutta güneş gibi bir yok bir varsın, Ayşe!

Erine eş olan sen; yurda evlât veren, sen;
Hamurunu pişiren, ekinini deren sen;
Toprağa (umay) gibi kanadını geren, sen;
Umut gibi her yerde kalbe dolarsın, Ayşe!

Mor gölgeler inerken akşam ıssız tarlaya,
Eş olursun tepeden yükselen solgun aya;
Yol, bir dolaşık çile; ömür yetmez sarmaya.
Çöllerde açılmadan solan baharsın, Ayşe!

Yavruların bekleşir sokaklarında köyün,
Onları doyurmaya şimdi de evde dögün;
Erkeğin'n gözünde bir başka kadın, dügün;
Bir işleyen yaran var, bilmem kim sarsın,
Ayşe?!

Şükûfe Nihal

Geçen sayımızda bazı tertip hataları ile çıkan bu güzel şiiri, okuyucularımızın zevkini bozmamak için, şairinden özür dileyerek tekrar neşrediyoruz. **ÇINARALTI**

rülmemiş korku, telâş ve heyecana düşürmüş; bu yüzden (Batum, Ahıska, Kars, İravan, Gümürü ve Tiflis'i) boşaltıp «Türkler şahlanmış geliyor!» diye düşman bütün üstün kuvvet ve teçhizatile kaçışmaya dü-

Zalim Allahekber Dağı
Nice aslan yiğit yedi.
Çadırlar dağa kuruldu
Hücum borusu vuruldu
Bir Sarıkamış uğruna
Doksan bin fidan kırıldı.

Evet, Çanakkaleye destan yazan aydın şair: «Bir hilâl uğruna yârab ne güneş batıyor» diye, şehitlerimize en veciz eşsiz anıtı dikti; ümmî halkımız da, Sarıkamış uğruna, doksan bin fidan ...» diyerek bu yoldaki vazifesini yaptı. şimdi, edibîerle tarihçilere kalmış olu-

Sarıkamıştan yüzlerce kilometre uzak gelerdeki halkımız arasında da burası pek güzel şiirler söylendiğini görüyoruz. yıl önce Hâmit Zübeyir [Koşay] ın (Türk u, sayı 5 - 199, s. 24) de neşrettiği Do-Güney Anadoludaki Avşar'lardan derle-(ağıt bayatı) ları bunların iyi ör-lerindendir:

— Sarıkamış ne aralı
Kimi şehit kim yaralı
Bunu duymuş var mı ola
Yalan dünye kurulalı.

— Sarıkamış altın bulak [çeşme]
Soğanlıyı biz ne bilek
Bizim uşak [delikanlı] böyle gezer
Ağlı zubun, kara yelek.

— İbrişimin kozaları
Batdın Avşar kazaları
Sarıkamışda kırıldı
Gonca gülün tezeleri.

— Gene kavğa sesleniyor
On altılı isteniyor
Gidenlerin biri gelmez
Silâhları paslanıyor.

14 — Yüzbaşılar, binbaşılar
Tabur taburu karşılar
Yağmur yağıp gün değince
Yatan şehitler ışılar.
[Yani: kemikleri parlar].

15 — Kılıcım kana boyandı
Gözde melekler uyandı
Yedi düvelin ağzında
Ancak Osmanlı dayandı.

16 — Karsa kavga kuruluyor
Uşak ora deriliyor
Müzikalar çalınıyor
Tırampetler boruyunan.

Şimdiye dek hangi kalem, Büyük Harb ve sonrası için, «Yedi düvelin ağzında, ancak Türk idi ki dayandı!» diye en veciz olarak bunu anlatabildi?! Eğer her bir yönde ve yolda kendimize döner ve öz özümüzü tanıyacak olursak o zaman önüne durulmıyan ne güçlü bir varlık oluruz! Giyimde, yemede, eğlenmede, isporda, musikide, edebiyatta ve hattâ tıp, baytarlık ve mimarlıkta bile kendimize dönmeyi geri bırakmamalıyız. Bunun gereğini, Sarıkamış üzerine söylenen en temiz ve öz halk şiirlerinin şerhile de anlıyabiliriz.

M. Fahrettin ÇELİK

TÜRK İDEALİNE HİZMET EDENLER : V

BABUR

Yazan : Hüseyin Namık ORKUN

Timürün neslinden olan Babur Türklüğü Hindistana götüren ve orada asırlarca yaşatan büyük bir Türktür. 1483 de Andicanda doğmuş, on bir yaşında babasını kaybedince onun tahtına çıkmıştı. Küçük bir çocuğun tahta çıktığını gören etraftaki akraba emirler ve büyükler fırsatı kaçırmak istemeyip Babura saldırmağa başlamışlar, Babur da bunlara karşı koymak mecburiyetinde kalmış, sonra bu mücadelelerde tecrübe sahibi olunca 1496 da o da fırsatları kollamağa başlamış ve amcazadesi Semerkand sultanı Mahmudun ölümü üzerine ordusu ile buraya hareket etmiş, 1497 de şehri zaptetmişti. Fakat Babur bu taraflarda iken düşmanları yurdunu zaptedince bu sefer yurdunu kurtarmağa çalışan Babur buna tamamiyle muvaffak olamayınca paylaşarak kısmen elde tutmak zaruretinde kalmıştı.

Bu sıralarda Özbekler Hanı Seyban Han bu mücadelelerden istifade etmekte, Buhara, Semerkandı ele geçirmekte idi. Bu büyük tehlikeye karşı Timür oğulları birleşeceği yerde aralarındaki mücadelelere nihayet vermemişler ve yalnız Babur Şeybana karşı durmak mecburiyetinde kalmıştı. 1501 yılında Babur Semerkand ile Buhara arasında Şeyban ile yaptığı muharebede müthiş bir mağlûbiyete uğramış, buna rağmen Timür oğulları aralarındaki mücadeleye yine nihayet vermemişlerdi.

Baburun hayatı artık bir maceradır. Yakın akrabalarından, öz kardeşinden dahi ferdalık gören Babur etrafında Şeybanın hücumlarından kaçanları toplamış, bu kuvvetlerle Kâbile gitmişti (1504).

Kâbilde teşkilâtını kuran Babur ne şekilde hareket etmek lâzım geldiğini danışmak üzere bir toplantı yapmış, Hind üzerine sefere karar verilmişti. Bu karar üzerine Babur evvelâ bir keşif hareketi yapmıştı. Şeybanın Asyada gittikçe fütuhatını ilerletmesi ve Timur oğullarına ait bütün araziyi zapteylemesi, hattâ Kandaharı ele geçirmesi Baburun Asyada tekrar bir hükümdarlık ümidini kırdığı gibi bulunduğu Kâbilde de mevkiini güçleştirmişti. Bunun üzerine Babur Hindistana seferler yapmış, her seferinden sonra tekrar Kâbile dönmüştü. 1525 te ise Babur Hindistanı katî bir surette istilâ için hareket etmiş, 1526 Nisan 16 da Panipatta İbrahimin ordusu ile karşılaşıp tam zaferi kazanmıştı. Bundan sonra Delhi ve Ağra gibi şehirler de kolayca Baburun eline geçmiş, yirmi seneden fazla bir zamandır hayatı bir macera halinde didinmeden ibaret olan Babur nihayet Hindistanda, dedesinin kan dökerek zaptetmiş olduğu yerlerde tekrar saltanat sürmeğe başlamıştı. Hindistandaki Türk ve Müslüman halkın üzerine hâkimiyeti kurduktan sonra şimdi Hindularla uğraşmak lâzım geliyordu. Rana Sanka adlı bir Hindu Hindistandaki ırkdaşlarını başına toplamış, 100000 kişilik bir kuvvet ve 500 fil ile Hind içinde muvaffakıyetler kazanmağa başlamıştı. Şimdi asıl Hindistan hâkimiyeti için Babur ile çarpışmak ve bu harp neticesinde hâkimiyeti el etmek lâzımdı. Rana Sankanın müthiş ordusu ilerlerken Babur da adamlarına şu sözleri söylemişti: Bu dünyaya her gelen sonra göçecektir. Bunun için fena adla yaşamaktansa ölmek daha iyidir.

İki ordu arasındaki harp 1527 17 de Kanva'da olmuştu. Osmanlı usulünü takibeden Babur bu harpte galebeyi temin etmiş ve Gazi ünvanlarak Hindistanda tam hâkimiy kurmuştu.

101

AYDINOĞLU UMUR BEĞ

Yazan : Nejdet Sançar

— Atsız'a —

Selçük sülâlesinin sona erişinden sonra Anadoluda meydana gelen beyliklere başlık yapan gerçekten değerli Türk büyükleri az değildir. Bazan birbirlerile, bazan yakınlarındaki kâfirlerle vuruşan ve umumiyetle hayatları savaş içinde geçen bu Türk başları arasında, kahramanlıkta en başta sayılabileceklerden birisi Aydınoğullarının yiğit çocuğu Umur Beğ'dir. Aydın Beğ'in torunu olan Umur, yalnız kendi ailesinin değil, bütün Anadolu Türklüğünün de büyük kahramanlarındandır ki onu bu şerefe ulaştıran pek şanlı geçmiş bir hayattır.

Aydınoğlu Umur Beğ'in batılılarla bir sıra savaşları vardır. Bunların bir kısmı karalarda, bir kısmı denizlerde olmuştur. Bu vuruşmalarda kahramanlığı ve savaşçılığı ile o kadar nam salmıştır ki, Avrupa, nihayet bir beğliğin başı olan Umur Beğ üzerine Haçlı seferi yapmak zorunda kalmıştır.

Umur Beğ'in kâfirlerle olan savaşları yıllarca sürmüştür. Bunların arasında ilk mühimmi, İzmirin ele geçirilmesi için yaptığı çarpışmalardır. O zamanlar iki kale olan İzmirin, aşağı kalesi frenkler elinde idi. Umur Beğ kaleyi kuşatıp zaptına uğraştı. Bu kuşatma iki yıldan çok sürdü. Kale kumandanı Cenevizli bir İtalyandı. Aydınoğulları ordusunun sebatlı kuşatmasına ve çarpışmalarına sonuna kadar dayanamıyarak kaleyi Türklere bıraktı ve kendisi adalara çekildi.

İzmiri frenklerden temizliyen Umur Beğ, namını Adalar denizinin öteki kıyılarına kadar ulaştırmıştı. Fakat o yalnız namının gitmesi ile kanmıyor, kendisi de mavi sular üzerinden geçerek oralara gitmek istiyordu. Bu arzu ise ancak bir deniz kuvvetile yerine gelebilirdi. Aydın Beğ'in kahraman torunu, kâfirlerle daha uzaklarda da vuruşabilmek için bu donanmayı meydana getirmeğe muvaffak oldu. Artık yol açılmıştı. Bu gemilerle birçok kereler Adalar denizinde dolaştı. Osmanlı Türklerinden çok önce Rumeli kıtasına çıktı. Orada hıristiyanlarla vuruştu. Rumelide temelli olarak yerleşemedi ise de, Türk adını Balkan topraklarında şerefle dolaştırdı.

Kahraman Umur Beğ'in azminin büyüklüğü ile, Aydınoğullarının Adalar denizine saldıkları korku günden güne artıyordu. Hele bu denizde yaptığı büyük bir sefer, bu korkuyu büsbütün arttırmıştı. Çünkü bu seferinde Aydınoğullarının kahraman beği bir çok adalara ve sahillere akınlar yaptı ve kâfir ellerini yağma etti. Sonunda Türk kuvvetleri Ağriboz adasına da çıktılar. Ada kumandanı bulunan Venedikli bir İtalyan Türklere karşı koymak istedi. Birçok çarpışmalar oldu. Türk akıncıları on kadar hisarla yüz kadar köyü zapt ve yağma ettiklerinden, İtalyan kumandanı, Aydınoğullarına her yıl harç vermek şartile barış yapmıya mecbur kaldı.

TÜRK YURDUNUN GÜZELLERİ

Ne güvercin, ne serçedir
Türk yurdunun güzelleri.
Tanrım, senden bir parçadır:
Türk yurdunun güzelleri!..

Güneş gibi saçları var,
Dolun aydan taçları var.
Bağışlanır suçları var :
Türk yurdunun güzelleri!..

Elleri var yasemenden,
Yolları var gül, çemenden.
Kucak, kucak sevgi benden:
Türk yurdunun güzelleri!..

Anlatamaz hiçbir sergi,
Ne bir kitap, ne bir dergi.
Bu incelik kimden vergi?
Türk yurdunun güzelleri!..

Deniz sizin, dağ sizindir,
Bülbül öten bağ sizindir,
Bak! Bu altın çağ sizindir,
Türk yurdunun güzelleri!..

Gökler sizin, yerler sizin,
Ak tolgalı erler sizin,
Kul olayım, verin izin:
Türk yurdunun güzelleri!..

İstanbul - Kadıköy: 28/6/1942
Cemal Oğuz ÖCAL

Aydınoğlu'nun Adalar denizine deh saçması, Avrupanın Haçlı ruhunu harel getirdi. Papa; denizlerdeki Türk ilerleyiş durdurabilmek için yeni bir Haçlı kuvv toplamıya çalıştı. Kendilerininkinden bı Fransız, Venedik, Rodos ve Kıbrıs gem ile 30 parçalık bir donanma meydana ge Osmanlı Türklerine karşı da birçok defal harekete geçip yerlere serilecek olan Ha lık ruhu, bu donanma ile Umur Beğ'in ge milerine saldırdı. Yunan sularına ka ilerlemiş olan Türk gemileri, bu üstün gi karşısında çekilmek zorunda kaldılar. Vu şa vuruşa İzmire kadar geldiler. Umur B gemilerinin çoğunu kaybetti.

Batı, Türk beği Aydınoğluna bir sil indirebilmiş, lâkin onun gücünü kıramamı ti. İzmiri elinde tutan Umur Beğ'in yeni gemiler elde ederek Adalar denizinde dolaşması ve hıristiyan ada ve topraklarını talan etmesi her zaman mümkündü. Buna engel olabilmek için İzmiri ele geçirmek, bu beğliği ve beğliğin savaşçı başını yoketmek gerekti. Papa, bunu yapmıya karar verdi. Uzun zaman uğraştıktan sonra 1344 te yeni bir Haçlı donanması ve ordusu meydana getirebildi. Bu seferki donanma Venedik, Ceneviz, Kıbrıs, Rodos ve kendi gemilerinden mürekkepti. Bu donanma önce Adalar denizini Türk korsanlarından temizlemeğe uğraştı. Sonra İzmire doğru yelken açtı. Haçlılar karaya çıktılar ve İzmiri kuşattılar. Umur Beğ'in elinde bir avuç er vardı. Bununla, kuşatmayı kaldırabilmek başarısını gösteremedi. Fakat Türklüğe has yiğitlikle çarpışarak Haçlılara karşı uzun zaman dayandı. Eğer kalede bulunan iki köle hıyanet etmeselerdi daha da dayanması mümkündü. Lâkin Haçlılar, bu kölelerin yardımile geceleyin kaleye girdiler. Çocuk ve kadınları bile ayırmadan ellerine geçen bütün Türkleri boğazladılar.

Umur Beğ, yabancı kan taşıyan iki kölenin ihaneti ile uğradığı acı kayıbın öcünü almak için hazırlandı. Kardeşlerinden yardım gördükten sonra İzmiri Haçlıların elinden kurtarmak üzere akınlara başladı. Aydınoğlu'nun kaleye saldırmaları epey sürdü. Lâkin, düşman gücünün çokluğu karşısında

başarı kazanamadı. Kahraman Beğ, Haçlıları kaleden çıkararak ezmeğe karar verdi. Bunun için de bir plân kurdu. Erlerinin çoğunu çekerek ovayı örten çalıların ve harabelerin arkasına gizledi. Haçlılar, Türk erlerinin azaldığını görünce kaleden çıkmak cesurluğunu gösterdiler. Çarpışmayı kazanarak bir avuç Türk erini kuvalamıya başladılar. Çekilen büyük kuvveti de bulup yok etmek niyetinde idiler. Fakat akılsızlıklarının sonu pusuya düşmek oldu. Umur Beğ, bir lokmacık askerini kovalarken dağılan Haçlılar üzerine baskın vererek hepsini kılıçtan geçirmeğe başladı. Aydınoğlu ve erleri öyle kılıç salladılar ki bütün hıristiyanlar yok edildi. Efsta bir kilisede ordularının zaferine (!) dua etmekte olan Patrik Hanri olduğu halde, kırk kadar Haçlı asılzadesi savaş meydanında kaldılar.

Bu bozgun Avrupada büyük bir yas uyandırdı. Hem Haçlı ordusu yokedilmiş, hem de İzmir tehlikeye girmişti. Türk kuşatmasının devam ettiği bir sırada, Papa, 1346 da 26 gemilik yeni bir donanma ile taze kuvvet gönderdi. On beş bin Haçlı karaya çıktılarsa da Aydınoğullarının kuşatmasını kaldıramadılar.

İzmir civarındaki Aydınoğulları - Haçlılar kavgası 1348 yılına kadar sürdü. Umur Beğ, türlü kahramanlıklar gösterdiyse de, gücünün azlığından dolayı kâfirleri kaleden çıkarıp atamadı. Fakat bu başarıyı kazanamıyan Aydınoğlu, sonunda en büyük rütbeyi kazanmak şanını elde etti. Kahraman Beğ, bir gün erlerile birlikte sert bir akına kalkmıştı. En önde o bulunuyordu. Kale duvarlarının dibine kadar gelmişler ve duvarlara merdivenleri dayamıştılar. Ölümü hiçe sayan Umur Beğ bu merdivenlerden birisine kendisi atlamış, tırmanıyordu. Fakat talih onu basamakların sonuna kadar çıkartmadı. Alnına rastlıyan bir ok Aydın Oğlunu yere serdi. Bu ok İzmiri kurtarmış ve şanlı bir hayata pek şanlı bir son kazandırmıştı.

Aydınoğlu Umur Beğ, Türklüğün kahramanlık heykellerinden birisidir. Onun bir okla İzmiri kaybedip şehitliği kazandığı, toprağa düşüp kartal gibi göklere yükseldiği yıl 1348 dir. 1948, bu şanlı ölümün 600 üncü yıldönümüne raslamaktadır.

Nejdet SANÇAR

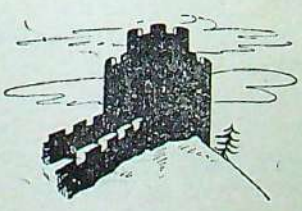

Boğaziçi

Çık sırtlara bir gün, oturup seyret uzaktan
Şahane Boğaz, gör, ne lûtufmuş bize Haktan!

Etrafını süz, mestolarak bir yüce hazla
Yurdun ne kazanmışsa kazanmış şu Boğazla!

Serpmekte güneş dağlara altın gibi bir toz
Bak, gökle suyun rengini mezcetmede Beykoz!!

İnsan düşünürken kıyıdan derdine çare
Bak, sanki dua etmede kaç nurlu minare.

Karşında Hisarlar suya tutmuş gibi kalkan
Onlardır eden ırkını iklimine hakan!

Sahilde kavaklar oka benzer daha kında,
Etrafı gülerken düşünür Göksu yakında.

Salmış suya zümrütten ayak şen korucuklar,
Sığlıkta yüzer hazla bakır tenli çocuklar.

Koylar öpüşürken Boğazın gür sulariyle
Köyler gerinir tatlı yazın uykulariyle.

Git, Çamlıcanın üstüne tırman, deme dağ, taş
Bir kız kule kurmuş suların üstüne bağdaş!

Çekmekte Bebek hasreti sahilde Küçüksu
Baktıkça tüter içteki küllenmemiş arzu!

Etrafına bak: cennete benzer önün arkan!
Yelpazelenir bir çınar altında Emirgân.

Altınkuma hayran gibidir şurdaki tabya,
Meltemlere açmakta göğüs işte Tarabya.

Çengelköyü, Kandilli, bakın, Kanlıca, körfez
Körfez ki sanır her atılan heyheyi sönmez!

Kim der ki hüzün çok sürebilmiş kenarında!
Kuşlar göreceksin suların ortalarında.

Aşifte Boğaz kıtaların koynuna dalmış
Her köyden arar zannedilir başka bir alkış!

Akşamları düştükçe güneş nar gibi ufka
Bülbül nice bağlarda coşup gelmede nutka!

Çık sırtlara bir gün, oturup seyret uzaktan:
Şahane Boğaz bak ne lûtufmuş bize Haktan!

Edip AYEL

Seçme Sözler

★ Mukabelei misle uğramak istemiyorsan kimsenin hakkında alenen nahoş hükümler vermeğe kalkma. LİNCOLN

★ Büyük bir adam büyüklüğünü küçük kimselere karşı yaptığı muamele ile belli eder. CARLYLE

★ Kol kavuşturarak bir şey öğrenilmez. Aktif bir vaziyet almalı. BERNARD SHOW

★ Isırılmaktansa önünüze geçmek istiyen köpeğe yolu terketmek her halde mürecehtir. HİNT ATALAR SÖZÜ

★ Tenkid ve muahaze harb güvercinine benzer: Daima çıktığı yere avdet ettiği için! A. CARNEGİ

★ Enteresan bir adam hissini vermek için muhatabınızın sözlerile alâkadar olun. S. MARDEN

Sayı 43, 18 Temmuz 1942
Günaltı

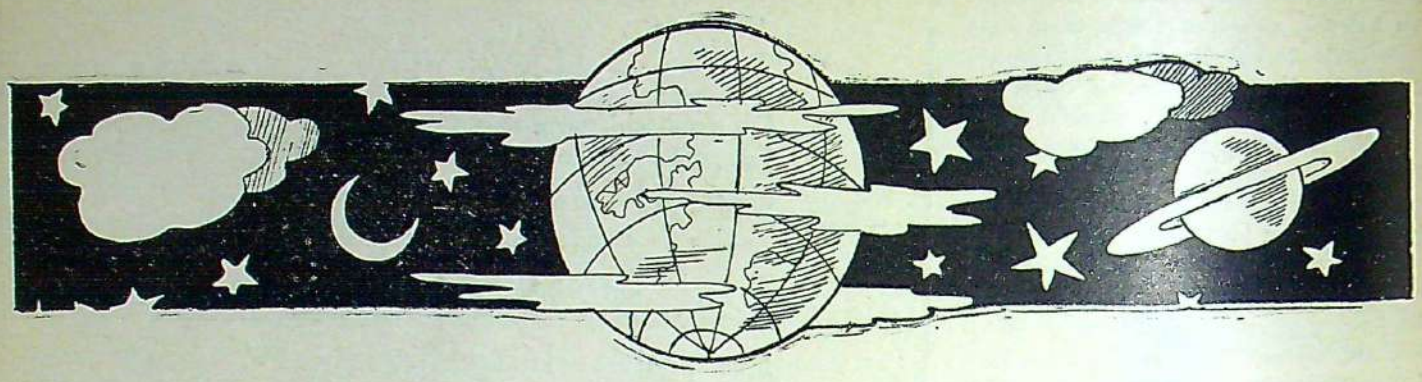

Zaman ölçüsü ve sıhhat

Yazan : Emin Âli ÇAVLI

Zaman ve mekân zihnimizin bünyesini teşkil eden en zaruri bir mefhumdur. Bize tecelli eden kâinattaki maddi, hayati, ruhi, içtimai hâdiseleri silebiliriz. Öyle bir âlem tasavvur ederiz ki bu mefhumlardan tamamile âri olabilir. Fakat zaman ve mekânı yok etmek zihni imkânına malik değiliz. Bunlar, zaruri, kati ve mutlak olarak dimağı bünyemize hükümrandırlar. Zamanı, bir kıymet olarak ifade etmek için ölçmek lâzımdır. Onu doğrudan doğruya ölçemeyiz. Ancak hareket bu mefhumu bize anlatır. Ve ölçü nispetini verir.

Bizde zaman hafızasını meydana getiren içtimai hâdiselerdir. Dikkat edilecek olursa bunlar daima buhranlı ve heyecanlı içtimai hâdiselerdir ki başlangıç ve sonuç olmuşlardır.

Bugünkü medeniyet, sıhhat ve vuzuh medeniyetidir. Bu, fikri hâdisede ölçü ile temin olunur. İlim, bazan esrarengiz bir surette tarif edilir. Kısaca ona ölçülü mefhum demelidir. Mesafe, hacim, sıklet, sürat gibi bilgimizi teşkil eden esas mefhumlar ancak ölçüldüğü zaman müspet bir kıymet alırlar. Bugün harbeden cemiyetler muharebeyi derhal kaybeylemeleri için namlularını, şaftlarını, mermilerini bir milimetre hata ile imâl etmeleri kâfidir.

Halbuki zaman ölçüsü hakkında ne kadar ihmal ile dolu bir hayata malikiz. Saniyelerin ölçüldüğü bir zamanda seneler üzerinde yapılan hatalar nasıl bir müsamahaya uğrıyabilir.

Bu müsamahaların vukuunu ispat için cetveller tanzim edeceğimize profesörlerimizin eserlerini intihabetmek daha ameli bir tarzda hareket etmemize sebebiyet verecektir.

Şemsettin Günaltay tarih kitaplarının birinde biz «Cümhuriyetin teessüsündenberi milâdi güneş senesini kabul etmişizdir» diyor. Halbuki Cümhuriyetin ilânı 29 teşrinievvel 1923, milâdi takvimin kabulü de 26 kânunuevvel 1925 dir. Aralarında iki sene elli yedi gün fark vardır. Hiç şüphesiz bu bir ihmal hatasıdır. Müellifin bu farkı biraz dikkat etse bilmemesine imkân yoktur. Fakat eseri o kadar aceleye gelmiş ki bu müsamaha dikkat nazarını celbetmemiş ve gelişi güzel doldurmuştur. Eserlerinde zaman hatası yalnız bu müsamahadan ibaret olsaydı tenkidin fazla olduğu söylenebilirdi. Vakıa ilmi bir eser bakkal karalaması değildir. O eser yüz binlerce gence mehaz olacaktır. Onda sıhhat ve vuzuh şarttır. Bir kimya müellifi yanlışlıkla suyu azot ve karbondan mürekkeptir diye yazamaz. Böyle lâübaliliğe hata denmez. Fakat ihmal yalnız dünkü vakalarda değil tarihin bünyesine aittir. Kronolojide değil böyle seneler hatasına. gün ve saat tahavvüllerine bile ehemmiyet verilir. Cümhuriyetimizin saat yirmide ilân edilmesi müverrihler arasında bir mesele teşkil etmiş, bir gün hata edilmemesi için dikkatli tetkikler yapılmıştır..

Eski Mısır tarihinin son sahifesinde «Eski Mısırın en kadim ve en devamlı eseri milâttan önce 4241 senesinden itibaren tatbike başlanmış olan takvimdir» diyor.

Bu kadar sıhhatle ifade edilen takvim hakikatte nasıldır? Mısır tarihinin başlangıcı bir tahmin ile açılır. Kısa ve uzun olmak üzere iki tahmin vardır. Umumiyetle milâttan 3200 sene önce başlıyan kısa tahmin kabul edilir. Uzun tahmin ise «Bugün umumiyetle ilim âlemi tarafından reddedilmektedir.» (1)

Mamafih diyelim ki Şemsettin Günaltay ilim âleminin umumiyetle kabul ettiği bir prensipe aykırı olarak bir içtihat yapmış ve bu rakamı kabul etmiştir. Böyle bir içtihat yapan bir kimse bize saik sebeplerini izah etmek mecburiyetindedir. Fakat onun bu içtihadı kitabın yüz kırkıncı sahifesine aittir. Mısır tarihi baştan aşağı kısa kronoloji ile bu ifadesinin tamamile zıddına yazılmıştır. Eseri ciddiyetle mütalâa eden birisi birdenbire tarihin bin sene uzadığını görecektir. Yine ayni eserde «Eski zamanlarda geçen milletlerden her biri ayrı bir başlangıç kabul etmiştir» diye yazılıdır.

Eğer mesele böyle ise Mısır tarihini tetkik etmek gayet kolay olacaktır. Mısır tarihinin başlangıcı malûm, senelerin sıralanması da zaruri olduğu için her hangi bir firavunun cülûs vakası ve ölümü kolaylıkla anlaşılacaktır.

Halbuki maatteessüf iş zannedildiği gibi kolay değildir.

Mısır tarihinde milât ve hicret gibi bir başlangıç yoktur. Biz Mısır tarihini Firavunların saltanat müddetlerini hesaplıyarak buluyoruz. Onlar böyle bir başlangıç kabul etselerdi ne kadar iyi olacaktı. Şiray Yemani yıldızının 1460 yılda bir kere yılbaşına gelmesin'n tebcil edilmesi gibi tek vakıa istisna edilecek olursa, Mısır, bu mebde sisteminden mahrumdur.

Mısırlılar bu yıldıza mabut diye tapınırlardı. Nil nehrinin feyezanı ise Mısıra hayat ve ruh veren bir hâdise idi. Feyezan, haziran ortalarından sonra, yani şimal kürede güneşin en çok yükseldiği bir zamanda vukua gelirdi. Dört hâdise, yani güneş, yıldız, feyezan, yılbaşı bir arada gelince Mısır en mukaddes bir gününü tebcil etmiş olurdu. Kozmoğraflar bu hâdiseyi tesbit ettiler ve Mısır kronolojisi bu esasa göre tashih ve tanzim edildi. Şimdi bir iki müverrih yıldızı zahiren mukannen devirden bir fazla döndürerek böyle bir tahmin ihtimalini öne sürmüşlerdir. Yıldızın mevkii riyazi katiyetle malûm olduğu için Mısır tarihi de böyle başlaması lâzımdır diye bir nazariye ortaya atıldı. İleri sürdükleri rakamdaki sıhhat yıldız ve güneşin vaziyetlerine göre hesaplanmıştır. Yoksa elimizde en hurda bir vesikaya malik değiliz.

İlk yazının zamanımızdan on bin sene önce başladığını bu kitaptan anlar gibi oluyoruz. Otuz sekizinci sahifede (ilim ve yazı) başlığı altındaki satırlarda bu hakikat tebarüz ediyor. Vakıa ifade biraz kaypaktır,

(1) Mısır ve Ege tarihi notları: Doktor Arif Müfit Mansel. İlk zamanlar tarihi doçenti. sahife: 10.

kat onuncu sahifedeki «İlk yazının icadı
)i mucizeler gösteren bu medeniyet» cümnden sonra yazının cilâltaş devrinde
ladığı katiyetle meydana çıkıyor.

Kendilerini temin etmek lâzımdır.
lâltaş devrinde yazı başlamamıştır
başlıyamaz da. Zamanımızdan on bin se-
önce arzın hiç bir kıtasında ve hiç bir
inde yazıya ait tek bir çizgi yoktur. Bu
amdan üç bin seneyi tereddütsüz silebiliriz. Taş devrinde yazı olmadığı eserlerin diğer sahifelerine bakınca anlaşılacaktır. Birinci sahifenin sekizinci satırında «tarih yazının icadile başlar». Taş devri, tarih devri değildir. Yazının nerelerde ve nasıl icadedildiği müphem ve bulutlu değil, gayet aşikâr ve muayyendir. Elimizde büyük kıtadaki kitaplar yazının seyir ve tekâmülünü bir mucize gibi değil bir tarihi istihale olarak tesbit etmektedir. Bu işle uğraşanlar bütün resimleri, şemaları, cetvelleri ile yazının seyrini vazıhan gösteriyorlar, bunu öğrenmek için ayrıca para ve emek sarfına da lüzum yoktur. Üniversite kütüphanesinde bu eserlere mebzulen tesadüf olunmaktadır. Müellif bu küçük zahmeti ihtiyar etmediği için kitabını okuyanlara üç bin senelik bir hatayı takdimden ihtiraz etmemiştir.

Tarihi çerçeve içine alırken rakamlarda vâzıh olmamış, katiyete yaklaşmamış lâzımdır. Medeniyet kaç senelik bir zamanı ihtiva eder? Bu öyle bir sualdir ki tarihe ilk başlıyan her şeyden önce bu sualle karşılaşmak mecburiyetindedir.

Ayni eserde müellif kadim Türk medeniyetini tetkik ediyor. Bu kısımda Türkler zaman ve mekândan münezzeh olarak vazediliyor. Bu Türkler hangi zamanın Türkleridir? Kitaptaki bahis sırasına bakılırsa eski Çin, Hint, Asur ve Keldan medeniyetlerinden evvelki Türklerdir. Hattâ serlevhada kadim Türkler deniyor. Bu bahiste eski Türk sosyetesi ve ailesi tetkik olunuyor. Birdenbire en az beş bin sene atlıyarak Orhun yazısının karşısında kalıyoruz. Müellifin zaman mefhumu hakkında çok müsamahakâr olduğu anlaşılıyor. Fakat bugünkü ilim, hataları affetmez. Müsamaha itikatta olur, ilimde müsamahanın, lâübaliliğin yeri yoktur. Müellif eserinde şayanı hayret tezatlar yapıyor. Fakat biz şimdi yalnız vakaların zamanlarile meşgulüz.

Görülüyor ki ölçüler hakkındaki vuzuhumuz gayet masumanedir. Halbuki bugünkü medeniyet sıhhat ve vuzuh üzerine kurulmuştur. İlim mesailinde bu kadar serazat bir hürriyete nihayet vermek lâzımdır.

Emin Âli ÇAVLI

«Oğuzname» den:

Oğuz Hana Ağıt

Bir ölene karşılık yeniden bini doğar,
Lâkin sencileyini, sencileyini doğmaz!
Yer, kök te acımıza katılarak ağlasa
İnan, inan Oğuz Han, tutulacak olan yas
—Sonsuzluşan, sınırsız yokluğun şöyle dursun!—
Salt bir günlük yokluğun için bile azdır, az!!

Doğu, kızıllığıyle sanki kanlı bir göğüs;
Açan lâleler, sanki al kan lekeleridir;
Onu kanatan hançer sanki eleğim sağma..
Bir görey ki, görenin yüreğini eritir.
Göktanrı pişman mıdır, nedendir bilemeyiz?
Her şeyde bir başkalık sen öleli beridir..

Güllüklerde koncalar yakalarını yırtsa,
Bülbüllerin gözünde ayrılık tütse gerek!
Irmakların akışı dursa, tersine dönse,
Gündüzlerin yerini geceler tutsa gerek!
Çağlıyan sular yansa, yanan ateşler sönse,
Batan güneş doğmayı artık unutsa gerek!!

Her neye bakmış olsak sensin hayallenecek,
Bundan böyle kurumaz gözlerimizin yaşı.
Atını andırtacak göklerde koşan şimşek,
Saçını andırtacak karlı dağların başı.
Alnını andırtacak balkıyan ağıllı ay,
Yayını andırtacak sevgilimizin kaşı...

Ne aşını yememiş bir tek yoksul bulunur,
Ve ne de yumruğunu yememiş bir tek alçak!
Dertlilerin derdiyle dertlenerek yaşadın,
Avundurabilmekle avunabildin ancak.
Üzgün ve ezginleri gölgesine topladı
Ordunla ülke ülke gezdirdiğin gök sancak..

Yıllarca ayrı kalıp ölümünle kavuştu
Kabzası kartal başlı dalkılıncına kını.
Azılı güçlülere zencirler vuran sendin,
İnliyen güçsüzlerin sendin çözen bağını..
Sırtları okşananlar sırtını okşadılar,
Alnından öpülenler öptüler ayağını...

Ey bazan Göktanrıya bahtından sızlanan kör!
Diyordun: Gözümü aç, kimdir göreyim Oğuz??
Mademki görme arzun sâde onun içindi,
Üzüntün kalmamıştır, artık bahtiyarsın sus!
Oh, sen sus ki sızlanmak sırası şimdi bizim,
Bizler onsuz dünyayı görmemek diliyoruz...

Ve, ve ey Göktanrıya bazan yalvaran sağır!
Diyordun: Oğuz Hanın sesini duyur bir gez!
Mademki duyma arzun sâde onun içindi,
Üzüntün kalmamıştır artık yalvarmanı kes!
Oh, sen sus ki yalvarmak sırası şimdi bizim,
Diyelim: O ses yokken bize kulak gerekmez!!!

Basri GOCUL

Şiirdeki bazı kelimelerin anlamları:
Salt: Yalnız.
Eleğimi sağma: Alâimi semâ.
Balkımak: Parlamak.
Ağıl: Hâle.
Ağıt: Mersiye.

MİLLİYETÇİ BERGİLER

Dilimiz ve Benliğimiz

Yazan : M. NERMİ

Dresden: 27 Haziran 1942

Atsız'ın (Türk Dilinde Ekler ve Kökler) başlıklı yazısını (Çınaraltı, 13 haziran 1942, sayı: 38) ilgi ile okudum. Bu yazının faydalı bulduğum ve üzerinde durulmasını çok dilediğim ana fikirlerini bir kere daha şöylece sıralamak isterim :

1. — «Eski Dil Kurultayları ilmî hareket etmemişlerdir. Şimdi ise elde basılmış birçok eserler bulunduğu için her halde pek ilmî ve ciddî münakaşalar olacak ve bundan, umarız ki, Türk dili için hayırlı sonuçlar doğacaktır.» Besim Atalay, yeni kitabı ile, dilimizin en önemli bir meselesini ortaya atmış bulunuyor.

2. — Fakat «Bugünkü dil münakaşalarının» pürüzsüz gitmediğini görüyoruz : Bir kısmı ölü eklerin ve kelimelerin dirilmiyeceğini söyliyerek başka dillerden kelime almak meraklısı oluyorlar.» Atsız, bunu sevinerek söylüyorum, Türk sözlerinin dirileceğine inanıyor.

Eski Dil Kurultaylarının bizde uyandırmış olduğu tesir, hiç te, elverişli değildir. İleriye sürülmüş olan fikirler ve uydurma nazariyeler, doğrusunu söyliyelim, büyük amacı, birçok bakımdan, gülünçleştirecek kadar temelsizdir. Çok üzüntülü olsa bile büyük amaçlara yalnız büyük disiplinlerle kavuşulabilir. Besim Atalay'ın yeni kitabını henüz okumadımsa da, bunu, iyi bir başlangıç gibi değerlendirmek isterim. Çünkü: çok zengin ve renkli eklerimizi, köklerimizi araştırmadan, dilimizin yapısını, kuruluşunu, büyük gelişim yolunu kavramak güçtür. Disiplinli dil bilgisi, dallarını birçok bilgi alanlarına yayan çok geniş bir kültür bilgisi ister.

Türkçe, yapı ve kuruluş bakımından, ne Arapçaya, ne Fransızcaya, ne de İngilizceye benzer. Bütün bu diller, çok başka bir tarih ve kültür çerçevesi içinde gelişmişlerdir. Bizim dilimizin de böyle bir tarihsel gelişimi yok mudur? Türkçenin kendine göre bir benliği olduğunu anlıyacak kadar bir kavrayış olgunluğuna henüz kavuşamamışsak, hiç olmazsa, daha çetin meselelerle uğraşmaktan vazgeçecek kadar insaflı olmağa çalışmalıyız. Bir zamanlar, «kalemlerimizden kan damlatabilmek» için kamusları, ferhenkleri başıbozuk - bilgi - yükleri ile bunalmış beynimize sindirmek lâzım geliyordu. Şimdi mihrabımıza Larousse'u yerleştirmekle eşsiz bir fikir ve olgunluk adımı attığımızı nasıl sanabiliriz? Sokrates'in ufak cümlesinde gizlenen büyük gerçekliği kavramak ne kadar güçmüş meğer: «İlkönce kendini tanı ve öğren.»

Biz tarihsel benliğimize çok aykırı dünyalar yerleştirdiğimiz için, kendimizden uzaklaşırken gözlerimiz bile yaşarmamıştır. Dış yurt genişlerken iç yurt; pınarbaşları ile, çağlayan ormanları ile, yiğitsel masalları ile bir yalgın gibi erimiş ve buna seslenen olmamıştır. İç yaşayışımızı söze büründüren dilimiz de bu görünmez uzaklaşmanın, bu kendimizden ayrılışın rengini taşımaktadır. Biz sebeplerini araştırmadan kuruntumuzun göz kamaştıran bir anıdını seleserpe kuruyoruz ve buraya Danyal'ın bile çözemiyeceği bir hiyeroglifle şu sözleri yerleştiriyoruz:

«Bu ölümlü dünyada kelimeler de yaşarlar ve ölürler.»

Yalvaç Süleymanın son günlerindeki gönül - karanlığını andıran bu sözlerin giz sisini aşabilmek için kutsal dalgınlıktan ayılmak ve gerçekliğe dönmek lâzımdır. Bu ölümlü dünyada bir böcek vızıltısı sebebi varken insan gönlünü dışarılandıran sözlerin ölümünü sebeplerden sıyırmak nasıl mümkün olabilir? Ecel şerbetini içen kelimeler her dilde az değildir. Kendimize örnek edindiğimiz öyle diller vardır ki: burada ecelin orağından kurtulan dölsüz ve kısır kelimeler, Amerika güvercini kadar, azdır. Her dil, sözlendirdiği dirim - birliğinin en diri bir kültür varlığıdır, daha doğrusu ulusal benliğin tarihidir. Sağlam kültürlü bir dil bilgini, büyük tarih yolunun konaklarını dilden öğrenebilir.

Kelimelerin ölümü, başlıca, iki türlü göze çarpar:

1. — Büyük bir salgın gibi kelimelerin soyunu, sopunu tüketen ölüm,

2. — Dilin normal gelişimi ile oğullarını, kardeşlerini, torunlarını bırakan kelime ölümleri.

Bu iki ölümün sebepleri, geniş bir anlamda, hemen hemen birdir: Kültür benliğinin birdenbire veya yavaş yavaş değişmesi... Bir fıkıh ve taharet mefhumunun dilimize sürüklediği sözleri şöyle böyle düşünürsek, kelime ölümünün sebepleri kolaylıkla anlaşılabilir.

Bulanık su çok derin, karanlık çok sonsuzdur. Yeni öğrenilen yat sözler de bizde böyle derinlik ve sonsuzluk duyguları uyandırırlar. Doğrusunu isterseniz bu yat sözlerde o bizim sezdiğimiz derinlikten ve sonsuzluktan iz bile yoktur. Bu sözleri derinlikle, sonsuzlukla dolduran biziz ve bizim kuruntumuzdur. Yarım yamalak kavranılan her şey de böyledir. Yeni bir kültür gelişiminde duygularımızın bize serdiği bu çok ayartıcı yalgın, kelime ölümünün en tehlikeli sebeplerinden biridir. Burada, levantinliğin de tesirini anmak gerektir.

Kelimelerin yığın yığın ölümünü hazırlıyan başka bir sebep te öz eğemenliği kaybettikten sonra yat bir dirim-birliğinin içinde yaşamak zorunda kalmaktır. Rusyadaki Türkler bunun en göze çarpan bir örneğidir. Bir Rus istatistiğine göre yirmi yıl sonra bu ülkede, Rusçadan başka dil konuşulmıyacaktır. Çünkü: sistemli bir çalışma sonucunda, bugün, Türk dillerindeki Rus sözleri % 70 i bulmuştur. Bu ölçüye göre de Rus Türklerinin dili, gene, Tevfik Fikret ve Cenap Şehabettin Türkçesinden çok daha Türkçe sayılabilir. Fakat Rus istatistiğine göre bu kelime akını Rusyada konuşulan dilleri büsbütün ortadan kaldırıncaya kadar sürecektir.

Tarihin ilk tan kızıllığına karışan dirim birliğimizin en büyük kalağanı, en birleştirici armağanı dilimizdir. Bu dil, sanıldığı gibi, ortadan kalkarcasına yatlaşmamıştır. Benliğimizi değiştirir gibi görünen başka kültürlerin köklü izlerine karşı, dilimiz, bütün diriliği ile yaşamaktadır. Eski şairlerimiz, yazıcılarımız arasında dilimizin güzelliğini sezenler yok değildir. Fakat edebiyatımızın batılı kültürüne doğru yönelmesi ile de kelimelerimizin ölümü dinmemiştir. Bunun yalnız edebiyat dilimizde belirmesi, her bakımdan, çok iyi olmuştur.

Martin Luther'in Alman dilinde yaptığını, tanrıları için gönülleri başka bir coşkunlukla, duru ve içten gelme duygularla tutuşan gösterişsiz halk şairleri yapmıştır, dilimizi kutsallaştırmışlar ve onunla tanrıya seslenmişlerdir. Bunun kültür gelişimimizde çok önemli bir konak olduğunu söylemeliyiz. Bir yandan dilimiz tanrının öfkesini uyandırırken, öte yandan gene dilimiz tanrı ile kul arasında görünmez bir sevişme, üzüntüleri avunduran bir yalvarış ve yakarış yolu olmuştur.

Üstünde ufak bir çöp gölgesi ürpermiyen topraklar, yağmura kavuşunca yeşerir. Varlığın bu büyük ve yaratkan büyüsünü biz bütün dirimbirliğimizde de görebiliriz: unutulan uyanır, susan seslenir. Bu, bizim benliğimizin beklediği yaratkan yağmura göre değişir. Kendimize mi dönüyoruz, karşımızda gönlümüzü, bizde bir dirim örgüsü yaratan ulusal benliğimizi bulacağız. Kendimizi henüz iyice seçemiyor muyuz, Larousse'un ululuğu önünde balmumu gibi saracağız. Biz dirildik mi, en eski Türk sözleri de dirilecektir. Büyük Türk devrimi, bizim inan yönümüzü artık çizmiştir. Dilimizin gelişimi için ileriye sürülen fikirlerde çeşit çeşit sapıklıklar olabilir. Fakat bir avuç kumla hangi ırmağa dizgin vurulabilmiştir? Büyük sevgiler, en çetin feragatlerle elele yürürler. Böyle sevgilerin yaratkan kudreti de buradadır, işte. Dilimiz, bizden, böyle bir sevgi istiyor, engel yenen bir sevgi, en dikenli yoldan büyük doğusuna kavuşmaktan ürkmiyen bir sevgi.

M. Nermi

106

Tefrika No. 11

Yazan : **Yusuf Ziya ORTAÇ**

Gözlerimi, yavaş yavaş, cesaretle ine kaldırdım..

— Ziya Refik bey, sen sofradan lkınca arkandan neler söyledi, bili- musun?.. Bir kulağın orada olmalı a, işitmeliydin.. Ben, dedi, onun ya- da iken, ilk rakıyı içtiğim zaman, ıdehi değil, masayı devirmiştim.

Bu söz yalan olamazdı. Tam filo- fundu!

Kulaklarımız merdivende, tatlı, ak, yakın bir gülümsemeyle biribi- ize bakıyorduk. İğreti bir esvap bi sırtımdan düşen haysiyetimi tek- r giyiniyorum. Toy çocuk erkekle- yordu.

— İnanırım, dedim, filozof belki ara da atmıştır. Ne çıkar? Bu, kendimi ffetmem için sebep olamaz!

Yengem, yapma bir çiçek demeti şını üstüme eğerek beni iki yanağım- ı öptü :

— İşte senin bu kibar, bu efendi allerine bayılıyorum ya..

Bütün dikkatile bir saniye merdi- leri dinledikten sonra devam etti:

— Çocuğum, o gece sofrada sar- oş olmadık kim kaldı? Sen gittikten onra utlar çalıp şarkılar mı söyleme- n.. Ziya Refik beyin kadehinden ra- lar mı içmedim.. Hele filozof?.. Bah- enin çakılları üstüne diz çöküp, karı- ın karşısında Marikaya Rumca bir âni aşk etti, Kazaskerin yalısında bü- pencereler kahkahalarla güldüler!

Annemin, beyaz namaz bezile çevelenmiş başı kapıdan uzan- ştı:

— Buyurun efendim, yemek ha- r..

Merdivenin her basamağında yü- im bir perde daha kızararak, Gülter yengemin arkasından üstü muşamba örtülü yemek masamıza indim.

***

Sabah güneşi, göz kapaklarımı zorla açtı. Annemin odasındaki yer döşeğindeyim. Evimizin tek karyolasında yengem yatıyor. Kıbleye serili seccadeye bakıyorum, bomboş. Annem, vücudunun yarısı cumbanın içinde, sokaktan geçen birisile konuşuyor:

— Söyleyiver kızım, çabuk bize gelsin..

Dostlar bulsun aramı

Benden ayırdı iller
O gözleri karamı.
Vefasızsa güzeller
Dostlar bulsun aramı.

Düzen olur her işte
Üzüldüğüm bu işte.
Önümden her geçişte
Tazeliyor yaramı.

Menekşeye gül katmış
Üstüne sümbül atmış
Mevlam onu yaratmış
Helâl etmiş haramı.

Tat kalmadı aşımda
Derdim büyük başımda
Felek bu genç yaşımda
Geçmez etti yaramı.

Süreyya ENDİK

İçeri çekilip de benim uyanmış gözlerle kendisine baktığımı görünce yüzü şaşkın çizgilerle karışıyor.

— Kimi çağırıyorsun anne?..

— Şey.. İyi suyumuz azalmış da..

Ve kehlibar topukları yatağa dönük, hemen seccadenin üstüne diz çöküyor. Zavallı anneciğim, bana söylediği bu yalan için, kimbilir şimdi kaç tövbe ve istiğfar çekecek!

Yüzümü duvara çevirip tekrar uyumaya çalışıyorum. Hayır.. Annemin cumbadaki fısıltısı, kulağıma kaçmış bir sinek gibi, beni uyutmuyor:

— Söyleyiver kızım, çabuk bize gelsin...

Gerinerek kalkıyorum. O, gözleri kapalı, hafif bir sallantı içinde tesbihini çekiyor.

Muslukta yüzümü yıkarken, kendi kendime dudaklarım aynı cümleyi tekrarlıyor :

— Söyleyiver kızım, çabuk....

Sokak kapısı telâşlı telâşlı çalınıyor. Ben, çenemden, kollarımdan su damlıyarak odaya girerken, annem seccadeden fırlamış, merdivene koşuyordu.

Islak yüzümü kafese yapıştırdım. Tokmak, Hasibe teyzenin elindeydi!

Taşlıkta, anlıyamadığım fısıltılarla konuştular. Sonra, merdiven basamakları gıcırdamağa başladı.

Hasibe teyze, mahalleye hâkim katı sesile :

— Ooo, Nihat bey oğlum..

Diye bana elini öptürmeğe uğraşırken, annem, kahvaltı tepsisile yukarı yengemin yanına çıkıyordu.

İnsana simsiyah kaşlarla bakan erkek kadınla bir odada kalmayı sevmem.

Karşılıklı susuyorduk. Yüzüne bakmadığım halde, gözlerinin, sert tüylü kara bir böcek gibi, üstümde dolaştığını hissediyordum.

O, bir şeyler söylemek için bakışlarımı avlamağa çalışıyordu. Sonra iki şilte arasına serilmiş pantalonu çıkarıyor, gömleğimi alıyor, giy-

(Lûtfen sahifeyi çeviriniz)

Bir sabahtı...

Bir sabahtı... kurumuş görünce İçdenizi
Ufuklara atıldık; ufuklar girdi kına.
Ardımızda kayboldu ülkeler dizi, dizi;
Başlayınca Türkeli, dört bir yandan akına.

Çelik adımlarımız mesafeler çiğniyor,
Zamanı kemiriyor alev bakışlarımız,
Alnımızda parlarken içimizde yanan kor
Ufuktan el sallıyor bize: «Ülkü» adlı kız.

Ve böyle yürüyorken gözlerimiz ilerde
Nasıl böler, atarsa bir bütünü bir nacak,
Bize karşı durmağa bir an yeltenenler de
Öyle ayrı düşecek, öyle parçalanacak.

Dündar AKÜNAL

SEÇME SÖZLER

★ Sanki hayatta, tabiatte, tarihte a varmış gibi her şeyde ahlâktan bahs dururuz. **NİETZSC**

★ Bir millet ailelerden terekküb bekârlardan değil! **CHARLES MAURR**

★ Akıllı olmak yetmez, aklı yer kullanmalı. **DESCART**

★ Aşk kadın için bütün bir manz erkek için ise bir mısradan ibarettir. **Mme DE STA**

★ Aylak, işsiz adam durgun sular bidir: taaffun eder.

★ Dünyada taklit edilemiyecek bir varsa o da cesarettir. **NAPOL**

★ Çalışmak eğlenmekten daha az sıkar. **BAUDELA**

★ Fikirsiz adamlar süslü kelimeler ayıplarını örtmek isterler. **KE**

★ Hiddet, acele ve hırs: insanı d düşünmeden meneden üç engel bunlard **PYTAGB**

---

için dışarı çığmağa hazırlanıyordum.

Annemin sesi, üst kattan merdivenleri indi :

— Hasibe hanım.. Yukarı buyurunuz!

Yengemin karşısına tek başına çıkmayı göze alamıyan annem, mahallenin teyzesini yardımcı çağırmıştı.

Yukarıda, muhakkak benim için çarpışacaktılar.. Ben paylaşılacaktım!

Hasibe hanımın ayak sesleri, merdivenin son basamağını da çıkıp odaya girdi. Şimdi, göğsümü dolduran çarpıntılarla yalnızım. Orada, üzerime bir kapı kapadılar. Benliğim içeride pazarlık ediliyor, ben dışarıdayım!

Annemin seccadesi, kıbleye doğru serili kalmış. Burada, aylardır Allaha açılan eller, şimdi benim yakamda!

Ayaklarıma sükûtu giymiş, korkak adımlarla kapıya yaklaşıyorum. Kulağım, merdivenin alt basamağında; gözlerim, üst basamağında.. Bir tek ses duyuyordum: Yüreğimin sesini!

Sahanlık penceresinden başımı gören tekir gevrek gevrek miyavlıyor. İçeri çekiliyorum..

Entarimi çıkarırken, yukarıda kapı açıldı. Merdivende koşan sesi tanıyorum: Annemin terlikleri.

Yüzü karmakarışık, gözlerinde yarı vahşi ışıltılar, bana bakıyor:

— Nihat...

Pantalonumu giyerek cevap veriyorum:

— Efendim..

— Sokağa mı çıkıyorsun oğlum?.

Hayır.. Bu cümlenin doğrusu şudur: Sokağa çık oğlum!

— Bilmem, diyorum.. Giyinirum sade!

Vücudunun yarısı dışarıda, yaiçeride, göz göze, soluk soluğa, lâhza bakışıyoruz. Sonra, son nekadar büyük bir gayretle :

— Gülter karı ağzındaki blayı çıkardı nihayet!

Diyor.. Susuyorum. O, dağılkuvvetini toparlamıya çalışarak, sbüsbütün kısılmış, gözleri büsbütdelirmiş, devam ediyor :

— Ama, Allah razı olsun, Hateyzenden.. Ona, lâyık olduğu cevaverdi..

— Yaaa... Ne dedi?

— Ben, dedi, Nihatcığıma pırlata gibi padişah lokması bir sarabuldum da onu bile istemedi!

— Arkası var —

108

Seçme, Güzel Şiirler

Sonbahar

I

Kül rengi bulutlardan
Başında nemli bir tül,
Sisten eteklerini
Yerlere sermiş eylül..

Boş ve tenha yolların
Ölü yapraklar süsü..
Rüzgârın dudağında
Bir kuğunun türküsü..

II

Her yaprağın üstünde
Yağmurdan bir damla su..
Topraktan yükseliyor
Sonbaharın kokusu..

Güneşin içinde bir
Hasta yüz güler gibi..
Gittikçe kısalıyor
Günler.. ömürler gibi...

C. MİROĞLU

Bağlanış

Ne bir bahar, ne deniz, ne de yalnız musiki
Hem musiki, hem bahar, hem de bir deniz gibi
Sana bağlanışım var, seni arayışım var...

Sensiz geçen günlerin boşluğunu bilmezsin;
Kurumuş bir pınardır, yapraksız bir dal onlar.

Sesine, varlığına öyle alışmışım ki;
Lâzımsın hayatıma su gibi, hava kadar.

Ne bir anne, ne kardeş, ne de yalnız sevgili
Hem kardeş, hem sevgili, hem de bir anne gibi
Sana bağlanışım var, seni arayışım var...

Baha KARAT

Hazan

Sararmış bahçeler kimsesizdiler,
Altın gözlü kuşun hülyası kadar..
Soyundu, havuzda yıkanan dallar..

Yorulmuş söğütler suya eğildi,
Hazan yaprak yaprak düştü yollara;
Gül bile bu kadar hazin değildi,
Savrulup giderken yaslı rüzgâra..

S. CENAN

Pervane

Sakin sular köpürdü bir anda hırçınlaştı,
Parçalandı kalblerin bilinmiyen bir yeri.
Bembeyaz köpüklere bakan gözler kamaştı,
Su üstüne dağıldı ayrılık buketleri.

Bir şair mısraını dizerse öyle nasıl,
Şekillenen çizgiler gittikçe gülleşiyor.
O, meçhul tablosunu çiziyordu mutlaka,
Beyaz dantel örgüler sahilde tülleşiyor...

Sıddık TÜZÜN

Piyade Marşı

Piyade ordumuzda şanlı bir baş sınıftır,
Düşmanın göğsü onun süngüsüne kılıftır.
Titremez acun çökse kadarsa denizleri,
Onlar öyle kudret ki sararmaz benizleri.

Yaşa varol piyade baş sınıfsın çok yaşa!
Kahramansın işlenir zaferin dağa taşa!

Biz yorulmak bilmeyiz, piyadeyiz hepimiz!
Dağ, taş demez geçeriz hep inlotir sesimiz
Bu topraklar bizimdir bu yurt için ölürüz,
Gözlerimiz ilerde başımız dik yürürüz!

Yaşa varol piyade, baş sınıfsın çok yaşa,
Kahramansın işlenir zaferin dağa taşa!

R. Hayri BİLEMEDİK
24-2-942 Harp Okulu

MİLLİYETÇİ DERGİLER